

Számok a jogban

A számok megfejtése a tudományok egyik legősebbike. A mindennapi életünkben megjelenő számok sokféle tartalmat hordoznak magukban, s az idők folyamán az egyes számokhoz lassan kialakuló jelentéstartalom rendeződött kultúránként azonos vagy olykor eltérő jelentéssel. Már a misztikus rendszerek is felfedezik a világ és a számok közti szoros összefüggést; a fizikai világot a matematika alapelveinek engedelmessé halmazatként értelmezik.

Már a kínai hagyomány és a püthagoreus számelmélet is megkülönböztetett páros és páratlan számokat. Míg utóbbiakat a hím princípiumának, a tökéletesnek és aktívnak tekintették, addig az előbbieket a női princípiumot, a tökéletlent és passzívot jelentik.

A számok kultúrtörténeti, bibliai magyarázatai és jelképes tartalmai mellett érdemes vizsgálat tárgyává tenni, vajon a jogban szereplő számok milyen elvek alapján kerültek be a normák szabályozó világába, s miért éppen azokra a számokra esett a választás, amelyek ma már az anyagi és eljárási jog szerves alkotó elemei.

Fontos megjegyezni, bármennyire is kívánunk elszakadni attól, hogy a számok jogbeli szerepét csak racionális és tudományos elvek segítségével keressük, lehetetlen a természetbeli, biológiai, bibliai kapcsolódási pontokat elhanyagolni. Még a jelentősen primitív és analfabéta ókori társadalmakban, az ősi Rómában, sőt *Szent István* és *Szent László* idején a szokásjogban kifejeződő számok (akár büntetési tételről vagy ügyleti tartamról is legyen szó) természeti időegységekhez, vallási elemekhez igazodik, addig a későbbi korok normáiban – e tekintetben – a piaci és gazdasági viszonyok változása miatt erőteljes módosulás következett be.

A jog és a számok kapcsolata

Mielőtt tárgyunk kifejtését megkezdénénk, ki kell térnünk az időnek a jogban betöltött szerepére is, hiszen az idő és időtartamok (határidők) rendszerint számokban kerülnek kifejezésre.

Az idő a jogi tények között a legkülönösebb, a legegyszerűbb tényező. Az idő meghatározható a filozófia terminusaival, különleges időfogalmak alkothatók a teológia körében, de más az idő elemzése, körülírása a földrajztudományban vagy akár a történettudományban.

A jogot egyik időféleség sem érdekli, csak az a biztos, hogy a jog által vizsgált és általa szabályozott jelenségek elválaszthatatlanok az időtől.

Az időt mint jogi kategóriát több szempontból lehet osztályozni, rendszerezni. A legfontosabb megkülönböztetés az anyagi jogi és eljárásjogi időtényezők között áll fenn. Anyagi jogi rendelkezések azok, amelyek adott életviszony belső tartalmával foglalkoznak, míg az eljárásjogi szabályok kizárólag az egyes jogok eljárási és szervezeti kereteit taglalják.

Az anyagi jogban az idő az adott jog érvényesíthetőségét vagy érvényesíthetlenségét határozza meg. Ezzel szemben az eljárásjogi határidők olyan időtartamokat és időpontokat foglalnak magukban, amelyek a hatóság előtt történő fellépést, a jogorvoslati és egyéb eljárási formákat határolják be.

Az idő általános fogalmán belül megkülönböztetjük az időpontot és az időtartamot, mely utóbbin belül beszélhetünk határidőről, jogszerző időről és egyéb időtartamokról. Az idő mértékegységei egyébként az óra, a nap, a hét, a hónap és az év. A naptári nap a Gergely-naptár szerint meghatározott napot jelent, míg a nap általában huszonnégy órás időtartamot jelöl. A hetet igen ritkán használjuk a jogalkotásban és a jogalkalmazásban, sokkal ritkább gyakorla-

ti jellegű a hónap időtényezőként történő alkalmazása. Itt is általában a naptári hónapot kell hónap megjelölésen érteni, ha nem teljes hónapot akarunk kifejezni, úgy napokban állapítjuk meg az időt. Az év esetében is alkalmazzák a naptári év, a gazdasági év kategóriát; ez utóbbi a kezdő naptól számított 365. napig tartó időkeretet jelöli.

A határidők számításában megkülönböztethető a természeti időszámítás és a jogi időszámítás. Az előbbi órától óráig számol, és nem nagyon gyakorlati, az utóbbi éjféltől éjfélig. A hatályos törvények rendelkezéseiből azonban egyértelműen kiolvasható a határidők számításának módja (Pp. 103. § és Ptké. 3. §):

- a napokban megállapított határidőbe a kezdőnap nem számít bele;
- a hetekben, hónapokban megállapított határidő azon a napon jár le, amely számánál (elnevezésénél) fogva a kezdőnapnak megfelel, ha ilyen nap az utolsó hónapban nincs, akkor a hónap utolsó napja
- ha a határidő utolsó napja munkaszüneti nap, a határidő az azt követő munkanapon jár le.

A legfontosabb törvény szabta magánjogi határidők: az elbirtoklási és az elévülési határidő, melyekre tanulmányom végén szeretnék kitérni. (1)

A számok

A jogban előforduló legjellegzetesebb számok körében először kell említeni a számsorrend első számát, az egyest. Ennek a számnak mindig kimagasló, megismételhetetlen elsődleges értéke volt, hisz ezt jól példázza az a Manu törvényében lefektetett rendelkezés, miszerint egy élet folyamán három cselekedet csakis egyszer történhet meg:

- a lány férjhezmenetele;
- az adásvétel;
- az örökség megszerzése.

Sajátos szerepet kap a Szent István törvényében említett egy szál gyertya, amit annak kellett az oltárra feláldoznia, aki a vasárnap-i misét elmulasztotta; az illető így vett bocsánatot az egy Istenről, a létezőtől. Ez semmiképp nem tekinthető meglepő szertartás-

nak a keresztény vallás meggyökeresedésének „véres” éveiben.

Az első számhoz kapcsolódó határidők szerepe már 1000-tól megjelenik, amikor Szent István és Szent László törvényei szerint gyakran alkalmazták az egyheti bűjtöt büntetésként (pl. Szent István II. 9–10.).

A középkori szokásjogban az adomány és az ügyletek érvényességét jelzi az esemény utáni egy éven belül megtörtént törvényes iktatás, sőt a saját pecsét alatt vallott, az ügyvédvallásról hiteles bizonyáglevéllel rendelkező ügyvéd az ország bármely bírósága előtt rendszerint egyévi időtartamban járhatott el.

A mai hatályos szabályozásban is rendszeresen előkerül az *egy*:

- a feltételes szabadság legrövidebb időtartama egy nap; (2)
- a közérdekű munka legrövidebb időtartama egy nap; (3)
- a fiatalokúra bármely bűncselekmény miatt kiszabható szabadságvesztés egy év; (4)
- a megtaláló a talált dolgon tulajdont szerez a megtalálástól számított egy évet követően (5).

A kettes számot rendszerbontó, tagoló kategóriaként emlegetik némelyek, akiket igazol a hatályos Btk. azon rendelkezése, amely a büntettet és a vétséget határolja el egymástól. (6) A kettőnek meghatározó szerepe van a bünszövetség létesülésénél, hiszen akkor beszélünk bünszövetségről, ha két vagy több személy bűncselekményt szervezeten követ el, vagy ebben megállapodik. (7) A mai szabályok szerint két nap a bírósági jegyzőkönyv elkészítésének határideje, (8) sőt ha a kirepült méhrajt a tulajdonos nem fogja be, azon tulajdonjog szerzhető két nap elteltével (9). Két hónap a nyomozás befejezésének általános határideje, (10) s a szabálysértés és szabálysértési végrehajtás abszolút elévülési határideje is annyi (11).

Ma a tanúk száma is kettő, akár végrendeletéről, akár szerződésekről (már ahol szükség van tanúkra) van szó; (12) a magyar középkorban végrendelet volt tehető kegyes adomány céljából: a szülőknek kizárólag gyermekeik javára, illetve életet fenyegető rendkívüli helyzetben két tanú előtt tett kijelentéssel (13) lehetett végrendelezni.

A hármasság művelődéstörténeti jelentőségét az alapozza meg, hogy bizonyos kultúrák legfontosabb szakrális számnak tekintik. (14) A hármasság, főleg a vallási társadalmak, külön kiemelik, s az ott kialakult szokásjog kedvelt száma.

Manu kötelezővé teszi évente a háromszori áldozat bemutatását az ősök szellemének; a házasság megkötéséhez háromévi jegyben járás szükséges; a lélek – mint az emberi élet meghatározója – három fő tulajdonsággal bír. Hammurabinál háromévi szolgamunkával lehetett a családfő adósságát megváltani.

A magyar törvényekben inkább a háromszoros lehetőség a kiemelkedő, mert István rendszerint a legsúlyosabb büntetés – a halál – alkalmazását csakis a harmadik elkövetés után engedte meg (pl. Szent István II. 40. 1.§). *Werböczy* háromféle becsút különböztet meg: közbecsút, örökbecsút, igazbecsút, amik a dolgok értékének megállapítására szolgáltak. (15) A mai anyagi normákban leginkább a büntetőjog favorizált eleme a hármasság, például a szabadságvesztés alsó vagy felső büntetési tételeként. (16)

A büntetőjogi értelmező rendelkezések szerint a csoportos elkövetés akkor valósul meg, ha az elkövetésben legalább három személy vesz részt. (17)

Az eljárásjogban szereplő háromnapos határidő azon perekben fordul elő, ahol a piaci viszonyok megkövetelik a gyors és haldéktalan elintézetést, főképp az ügyekhez fűzött jelentős közérdek miatt; például munkajogi, (18) gyermektartási és apasági perek tárgyalási időköze, (19) váltóperekben a teljesítési, fellebbezési határidő (20).

Három hónap a kollektív szerződés felmondási ideje, (21) a szóbeli végrendelet hatályvesztése, (22) ha a végrendelező tehetett volna írásbeli végrendeletet.

A tartós használatú dolgon fennálló speciális szavatosság elévülési ideje, (23) illetve a munkajogi igény elévülése három év (24).

A négyes szám az érzékelhető teremtett világ teljességét jelenti a szimbolika világában. (25)

Az archaikus rendszerek gyakori száma valószínűsíthető, hogy a természetben meglevő négyes tagolások – négy évszak, négy égtáj – miatt, hisz ezen társadalmak erősen természetközeliak.

Hammurabi az a király, aki a négy égtájat engedelmessé teszi; ez a szimbólum tekinthető a későbbi korok királyválasztásainál a négy égtáj felé tett, s az egész földi világra kiterjedő uralmat jelentő négy kardvágás eredetének.

Manu törvényeiben négy fő bünt fogalmaz meg (köztük az egyik a szeszitalok fogyasztása); szerinte négy eszköz van az ellenség legyőzésére (egyezkedés, ajándék adása, egyenletlenség támasztása, erőszak), és a kasztok száma is négy a hindu világban.

A magyar középkorban a nemeseknek négy kiváltságuk van

(HK. I. 9.), a nemesi bíróságokon mindig négy „derék” férfi volt köteles jelen lenni, majd 1724-ben szervezték meg a kerületi táblákat az ország négy vidékének megfelelően Nagyszombat, Kőszeg, Eperjes és Nagyvárad székhellyel. A mai szabályozásban csak a négy évvel kapcsolatban rendelkezik a jogalkotó, például az országgyűlési és helyi önkormányzati képviselők megbízásának időtartama négy év.

Az ötös sokszor fordul elő büntetési tételként Szent István és Szent László törvényeiben; leginkább szubszidiárius büntetésként jelenik meg öt-tíz tinó átadása az egyes bűncselekményeknél. Ha valaki lopott, akkor levágták kezét, de ez elkerülhető volt, ha például öt tinóval megváltotta magát

A határidők számításában megkülönböztethető a természeti időszámítás és a jogi időszámítás. Az előbbi órától óráig számol, és nem nagyon gyakorlati, az utóbbi éjjeltől éjjelig. A hatályos törvények rendelkezéseiből azonban egyértelműen kiolvasható a határidők számításának módja (Pp. 103. § és Ptké. 3. §)

(Szent István II. 39.); ez az öt tinó az, amely talán az esetleg levágásra kerülő kézen levő öt ujjat jelképezi. A középkorban öt nemes tanú előtt lehetett a végrendeletet tenni, a végrendelet felolvasásával vagy tollba mondásával, amit az örökhagyó és a tanúk azután aláírásukkal és pecsétjeikkel hitelesítettek, és öt feltétel teljesítése kellett a közös tanúvallomás megtételéhez.

A mai jogban gyakori számról van szó, például öt nap a büntetőügyben nem első tárgyalásra vonatkozó tárgyalási időköz, s a sztrájkügyekben alkalmazott leggyakoribb határidő. Öt év a perújítási kérelem beadásának abszolút határideje, (26) s holtnak nyilvánítható az eltűnt, ha öt év telt el az eltűnésétől. (27)

A számsor hatodik száma nagy figyelmet kap a hindu jogban, mert Manu törvénye szerint a tizenkét fiú státus közül „hatféle” fiú örökölhetett. A magyar váltópénc az 1000–1100-as években a hatos.

Werböczy szerint hat kelléke van a törvénynek, és a szokásjog szerint hat nemes tanúra volt szükség, ha a végrendelkező nem tudott írni.

A hatályos eljárásjogban hat hónap a perújítási kérelem előterjesztésének relatív határideje, (28) hat hónap a rendkívüli felmondás gyakorlásának abszolút határideje, az árverés szünetelése.

A hetes számnak nemcsak a biblia és a mitológia körében van kiemelt jelentősége, hanem a jogban is. Az ősi Rómában – amely hét dombra épült – a legfontosabb jognyilatkozatok hét tanút követeltek meg, például végrendelkezés vagy akár a manns nélküli házasság megszüntetésére tett nyilatkozat is csak hét tanú jelenlétében volt elképzelhető.

A római végrendelet érvényességét a hét rajta levő töretlen pecsét jelzi, mely elrejtí a benne levő tartalmat, s mi már ennek példájára mondjuk legtitkosabb ismereteinkre, hogy „hétpecsétés titok”.

A hindu jogban a házasság a hetedik lépésnél lett érvényes, az elvesztett kasztot hét nemzedék után lehetett visszaszerezni. Szent István korában, aki a vallás ellen vétett, olyan büntetést kapott, amely hét nemzetségen keresztül sújtotta (Szt. István II. 12.

1.§. „Ha pedig ellenkezéstől késztetve, a reá mért büntetést elviselni nem akarná, ismét azon ítélet sujtolja hétszer ízig”).

A magyar középkor kiemelkedő két hete a hét szabad királyi város (Buda, Kassa, Pozsony, Nagyszombat, Bártfa, Eperjes és Sopron) és a hétszemélyes (királyi) tábla, amely valóban hét személyből (nádor, három főpap és három főúr) állt a 18. század elejéig, majd az 1723. évi igazságügyi reform során a közreműködők körét jelentősen kibővítették. A mai magyar anyagi és eljárásjog nem kapcsol egyetlen jogcselekményt sem a hetes számhoz, ennek oka pedig a nyolcas általános (és praktikus) elterjedése.

A nyolc a hindu jog szent száma, mert Visnunak nyolc karja, Sívának nyolc formája van, Manu törvényei szerint a házasságkötésnek nyolcféle formája van (*Manu törvényei*, III. fejezet).

A középkorban a nyolcadok (octavae) valamely jeles ünnep nyolcadik napját jelentették. A kúria bíróságai ezeken a napokon kezdték meg működésüket. A 15. századtól a nyolcadok már elcsúsztak az ünnepnaptól, 1447-ben jelent meg az első törvényi szabályozás a nyolcados terminusokra vonatkozóan. Ennek értelmében évente négy oktáva volt tartandó, amit azután *Mátyás* kettőre redukált, előírván, hogy az egyik Szent György, a másik Szent Mihály nap körül kezdődjék. Ennek köszönhető, hogy a nyolc nap mai eljárásaink alapszáma.

Az 1896-os Bp. a fellebbezés bejelentésének határidejeként jelöli a nyolc napot, melyet a közlekedési viszonyokra tekintettel állapítottak meg.

Ma például nyolc nap: a polgári eljárásban általános tárgyalási időköz, (29) a büntetőeljárásban az igazolási kérelem benyújtási határideje (30).

A kultúrtörténetben a világmindenséget a nyolcszögletű sirépitmények, tróntermek, keresztelő medencék jelzik.

A kilences számhoz elsősorban a kilenced kapcsolódik, amelyet a jobbágyok által a földesúrnak teljesítendő szolgáltatásként szabályoznak a 14–19. századi Magyarországon. (31)

A mostani törvények szerint kilenc év az Alkotmánybíróság tagjainak megbízatása. (32)

A tízhez a tized kapcsolódik, amely a feudális járadék egyik formáját képező adófajta, minden jobbágy által a termésből, az állatokból és egyes ipari termékekből a katolikus egyháznak teljesített szolgáltatás. (33)

Manu törvényei szerint tíz napig tart a tisztátalanság, és tíznapos gondolkodási idő illette meg az eladót az adásvételt követően.

A középkorban tíz nemes ember esküjével ér fel egy bárói tisztet viselő személy vagy egy főpap esküje. Az örökbecsű tízszerese volt a közbecsűnek.

A tizenkettes számot sokan a teljesség, a tökéletesség megjelöltőjének tekintik. A magyar középkori szabályok szerint a főbíró az egy évre választott tizenkét esküdt polgárral járt el peres ügyekben a városban.

A mai magyar jogban tizenkét év az Alami Számvevőszék elnökének és helyetteseinek a mandátuma. (34)

A tizenötös kifejezetten a hatályos polgári és büntető eljárásjog alapszáma. (35)

A 13–14. században a bevezetést követően az eljáró személyek összesen tizenöt napig kötelesek voltak együtt maradni, hogy a bevezetés miatti ellentmondással tiltakozók rendelkezésére állhassanak. Ha tizenöt napon belül nem volt ellentmondás, a jelentő levél a tulajdonszerzés végleges bizonyítványává vált.

A tizenöt napból álló időtartam a hónap, mint természetes időegység fele.

A nagy és kerek számok között első helyen kell említeni a harmincat, amely ugyan csak eljárásjogaink kedvelt száma. Például felülvizsgálati indítvány esetén iratfelküldési határidő, (36) harminc nap a munkajogi próbaidő törvényi időtartama. (37)

Harminc év az ősi Rómában a tanúbizonyítás ideje, mert egy tizennégy éves fiúnak kb. még ennyi kilátása volt az életre, és ez idő alatt tudta a pálcával belevert emlékeket felidézni.

Hésziodosz szerint harmincéves kor a férfi ideális nősülési kora: „Jókor kell asszony-feleséget hoznod a házhoz, harminc esztendő, ha megértél, nem kevesebbet, s nem sokkal többet, legjobb nősülni e korban.”

Az ötvennek a szerepe a középkorban a törvényes hitbér kiszámításához kapcsoló-

dik. A törvényes hitbér – ami a házasság elhálásáért járt a nőnek – a rendi állás és a vagyoni helyzet szerint a vérdíj, a férfi vérdíjának nagyságához igazodóan különböző mérték volt. A nemesek, ha legalább ötven jobbágytelket bírtak, ötven márka összegű hitbérrel tartoztak. Ötven nemesember esküje bizonyította a kiváltságos levél meglétét, ha az mégis elveszett; Szent Istvánnál ötven tinóval válthatta meg kezének levágását a hit-szegő tehetős ember (Szt. István II. 15.).

Hatvan év a tanúbizonyítás ideje a középkorban (pl. HK. I. 39.), ma pedig a hatvan nap például a polgári eljárásban a felülvizsgálati kérelem benyújtásának határideje, (38) de a munkabér visszakövetelési határideje is annyi (39). Hatvan volt a forint váltóegysége is a korona 1892-es bevezetéséig (1892. XVII. tcz.).

Az ősi Rómában az örökhaszonbérlet, az örökbérlet időtartama rendszerint száz év, mert így próbálták szavatolni, hogy az ezen ügyletek tárgyát képező ingatlanok ember-telen feltörését követően ne vegyék el azokat a bérlőktől. Így a kemény, embert pró-

A magyar törvényekben inkább a háromszoros lehetőség a kiemelkedő, mert István rendszerint a legsúlyosabb büntetés – a halál – alkalmazását csakis a harmadik elkövetés után engedte meg (pl. Szent István II. 40. 1.§). Werbőczy háromféle becsűt különböztet meg: közbecsűt, örökbecsűt, igazbecsűt, amik a dolgok értékének megállapítására szolgáltak. A mai anyagi normákban leginkább a büntetőjog favorizált eleme a hármas, például a szabadságvesztés alsó vagy felső büntetési tételeként.

báló tevékenység után élvezhetik a munka gyümölcsét.

Száz tinó az ősi magyar vérdíj; a királyi jog száz évig tart (HK. I. 23.); ma száz nap a közérdekű munka leghosszabb időtartama. (40)

A száznolcvankettő ugyancsak jelentős szám, hiszen ma a fogantatási időt a születéstől visszaszámított 182. és 300. nap közé teszik. Figyelemreméltó, hogy míg ugyanez a számítás érvényesült a római jogban, addig Werbőczy a fogamzás idejét az „árvánszülöttek” kapcsán az atya „temetésétől és eltakarításától” számított tizedik hónapban – a születésből visszaszámított kb. 300. napban – jelölte meg annak minimális tartamának meghatározása nélkül, és ugyancsak háromszáz nap a mai polgári törvénykönyvben a vélelmezett fogantatási idő.

A cselekvőképesség – nagykorúsítás – körében a változás igencsak feltűnő a számok tükrében. A legrészletesebb szabályozás a római jogban jelenik meg, de a nagykorúság elérése a 25. életév betöltésekor következik be. Ez az életkor Werbőczy írásai szerint már csak huszonnégy év, bár a családi érdekek folytán ez több is, kevesebb is lehet, így nem feltétlenül ekkor következik be a nagykorúság. A mai szabályozás szerint már ez a 18. életév elérésekor következik mind a férfiaknál, mind a nőknél; (41) ez nem körülbelüli szám, mert a nagykorúság akkor is áll, ha a biológiai fejlettség nem is indokolná azt.

Most a számok legjellegzetesebbjeinek felvázolása után szeretném az elévülés és az elbirtoklás éveit illetően bekövetkezett módosulásokat feleleveníteni, mert ezek azok az időtartamok, amelyek a leginkább tükrözték a mindenkori társadalmi elvárásokat.

Az elbirtoklás ideje Manu törvénye szerint tíz év, mert ha valaki ennyi időn át használja a földet, az eredeti tulajdonos nem méltó, hogy visszakapja.

Hammurabinál három évig tartó folyamatos birtoklás eredményezheti a tulajdont.

Az ősi római jogban az elbirtoklás (usucapio) más időtartamot jelentett ingó és ingatlan tulajdon esetében. Ha az ingóságot egy éven keresztül megszakítás nélkül birto-

kolja valaki, akkor őt a dolog jogszerű birtokosának ismerték el. A rövid határidő indoka minden bizonnyal az volt, hogy egy teljes esztendő az a periódus, amely alatt a jogtalanul szerzett ingóság (például ruhaféle) óhatatlanul használatba kerül. Az ingatlan tulajdont két évig kellett megszakítás nélkül birtokolnia valakinek ahhoz, hogy őt lehessen a jogszerű tulajdonosnak tekinteni.

Az elbirtoklási idő megduplázását ingatlanok esetében az indokolta, hogy a szántóföldet másodévente parlagon hagyták, ezért meg kellett akadályozni, hogy valaki másnak a telkét a parlagolási évben alattomban elbirtokolhassa.

Jusztiniánusz az ingóságok elbirtoklásának idejét felemelte három évre, mert tekintettel a birodalom területi nagyságára, valamint a közbiztonsági és közlekedési viszonyokra, kevésnek találta az egy évet. Az ingatlanok elbirtoklási idejét tíz, illetőleg húsz évben állapította meg aszerint, hogy a felek egyazon vagy különböző tartományban laktak-e. Az ő nevéhez fűződik a rendkívüli elbirtoklás fogalma is: elrendelte, hogy aki jóhiszeműen szerzett tulajdont harminc, illetve negyven évig háborítatlanul birtokolt, nemcsak a tulajdonosi és egyéb keresetek évülnek el annak vonatkozásában, hanem az illető a kereset elévülésével egyidejűleg megszerzi a szóban forgó dolog tulajdonjogát is. Ez az elbirtoklás honosodott meg a magyar jogban.

A középkori magyar jogban az elévülés és az elbirtoklás ideje egyforma:

- a királyi és koronajavakban 100 év;
- az egyháziakban 40 év;
- a nemesiekben 32 év;
- a városi ingatlanokban 12 év;
- a jobbágytelken 1 év és 1 nap.

A harminckét éves elbirtoklási időt az 1959. évi IV. törvény tíz évre változtatta; (42) a törvény indoklása szerint olyan időt kellett megállapítani, amely egyrészt a jogilag bizonytalan helyzetek mielőbbi felszámolását eredményezi, másrészt a tulajdonosnak is elegendő időt hagy jogai sikeres érvényesítésére. A hatályos Polgári Törvénykönyv is a tízéves időtartamot fogadta el.

Ami az elévülést illeti, az első számos meghatározás a középkori tradíciók alap-

ján alakult ki az előbbieket szerint. A mai elévülési időtartamot szintén a Ptk. alapozta meg. A javaslat figyelemmel volt arra is, hogy a polgári perrendtartás szerint a perújítás objektív határideje öt év. (43)

A Ptk. rendelkezései szerint a követelések öt éven belül évülnek el. (44)

Tanulmányunk igazából csak szemelgetés a mai és a korábbi szabályokban felvillanó számok között, hiszen csak az általunk vizsgált néhány törvény és rendelkezés is összesen több mint háromszáz helyen tartalmaz értékelhető számokat. Igyekeztünk a legjellemzőbb elemeket és összefüggéseket felvázolni, bár sok esetben lehetetlen a kialakult számok reális magyarázatát megkeresni, mert ezeket a szokások alakították.

Bízom benne, hogy főleg az egyes mai rendelkezések megjelenítésével segítséget nyújtottam a bonyolult anyagi és eljárásjog rendszerében.

Rövidítések jegyzéke

HK.: *Werbőczy hármaskönyve*
Ptk.: *Polgári törvénykönyv* (1959. évi IV. törvény)
Ptké.: 1960. évi 11. törvényerejű rendelet a Polgári törvénykönyv hatálybalépéséről és végrehajtásáról
Pp.: *Polgári perrendtartás* (1952. évi III. törvény)
Mt.: *Munka törvénykönyve* (1992. évi XXII. törvény)
Btk.: *Büntető törvénykönyv* (1978. évi IV. törvény)
Be.: *A büntetőeljárás* (1973. évi I. törvény)

Irodalom

Manu törvényei. Bp. 1915.
Hammurabi törvényei. Kolozsvár 1911.
Szent István és Szent László törvényei. = *Magyar törvénytár.* Milleneumi emlékkiadás, Bp. 1899.
Werbőczy István hármaskönyve. = *Magyar törvénytár.* Bp. 1897.
DR. SZENTPÉTERY IMRE: *Oklevéltani naptár.* Bp. 1912.
PÁLJÓZSEF-ÚJVÁRI EDIT: *Szimbólumtár.* Bp. 1997.
HOPPÁL MIHÁLY-JANKOVICS MARCELL-NAGY ANDRÁS-SZEMADÁM GYÖRGY: *Jelképtár.* Bp. 1994.

Jegyzet

(1) Véleményünk szerint ugyanis ezek a határidők mutatják az adott társadalom stabilitását.
(2) Btk. 48. § (1) A feltételes szabadság tartama azonos a szabadságvesztés hátralevő részével, de legalább egy év.

(3) Btk. 49. § (3) A közérdekű munka legrövidebb időtartama egy nap.

(4) Btk. 40. § (2) A határozott ideig tartó szabadságvesztés legrövidebb időtartama egy nap.

(5) Ptk. 129. § (1) Ha valaki feltehetően más tulajdonában levő dolgot talál, és annak tulajdonjogára igényt tart, megszerzi a tulajdonjogot, ha... b.) a tulajdonos a találatától számított egy éven belül a dologért nem jelentkezett.

(6) Btk. 11. § (2) Büntett az a szándékosan elkövetett bűncselekmény, amelyre a törvény kétévi szabadságvesztésnél súlyosabb büntetés kiszabását rendeli el. Minden más bűncselekmény vétség.

(7) Btk. 137. § (6)

(8) Pp. 118. §

(9) Ptké. 22. § Ha a tulajdonos kirepült méhraját két napon nem fogja be, azon birtokbavétellel bárki tulajdonjogot szerezhethet.

(10) Be. 131. § (3) A nyomozást az elrendelésétől számított két hónapon belül be kell fejezni.

(11) Szabálysértés.

(12) Ptk. 629. § b.)

(13) Ptk. 635. §

(14) Lásd: *Szimbólumtár; Jelképtár.*

(15) *Werbőczy István Hármaskönyve I.*, 133. czim

(16) Elég gyakori szabadságvesztési intervallum az egytől három évig terjedő.

(17) Btk. 137. § (11) Csoportosan követik el a bűncselekményt, ha az elkövetésben legalább három személy vesz részt.

(18) Pp. 349. §-359. §

(19) Pp. 293. § - 303. §

(20) Pp. 234. § (1)

(21) Mt. 39. §

(22) PK 88.

(23) Ptk. 308. § (2)

(24) Mt. 11. §

(25) Lásd: *Jelképtár.*

(26) Pp. 261. § (3) Az ítélet jogerőre emelkedésétől számított öt év elteltével perújításnak helye nincs...

(27) Ptk. 23. § Az eltűnt személyt bírósági határozattal holtaknak lehet nyilvánítani, ha eltűnésétől számítva öt év eltelt anélkül, hogy életbenlétére utaló bármilyen adat ismeretes volna.

(28) Pp. 261. §

(29) Pp. 126. § (1)

(30) Be. 110. § (2) Az igazolási kérelmet az elmulasztott határidő utolsó napjától, illetőleg a határnaptól számított nyolc napon belül lehet előterjeszteni.

(31) Bár ez a jobbágy termésének 9. tizede volt.

(32) 1989:XXXII. tv. 8. § (3)

(33) *Szent István II.* 52. Kinek az Isten tízet ad egy évben, a tizediket adja Istennek.

(34) 1989:XXXVIII. tv. 8. §

(35) A nyolccal együtt a leggyakoribb határidő.

(36) Be. 286. § (2) A bíróság a felülvizsgálati indítványt az alapügy irataival harminc napon belül felterjeszti a Legfelsőbb Bírósághoz. De a Pp. esetében jogvesztő határidő: 272. § (1) A felülvizsgálati kérelem benyújtására előírt határidő elmulasztása esetén az elmulasztott határidő utolsó napjától számított harminc nap elteltével igazolásnak akkor sincs helye, ha a mulasztás csak

később jutott a fél tudomására, vagy az akadály csak később szűnt meg.

(37) Mt. 81.§ (2)

(38) Pp. 272.§ (1)

(39) Mt. 162.§ (1)

(40) Btk. 49. (3)

(41) Ptk. 11.§ (1) és Ptk. 12.§ (1)–(2) alapján

(42) Ptk. 121.§ (1)

(43) Pp. 261.§ (3) Az ítélet jogerőre emelkedésétől számított öt év elteltével perújításnak helye nincs

(44) Ptk. 324.§ (1) A követelések öt év alatt elévülnek, ha a jogszabály másképpen nem rendelkezik.

Molnár Renáta–Szekeres Róbert

Békekiállítás a Hadtörténeti Múzeumban

Egy kiállítás-trilógia befejező részének megnyitására került sor a Hadtörténeti Múzeumban 1998. október 26-án. Három esztendeje, amikor a Budai Vár 1686-os ostromának és visszavívásának évfordulójára már hagyományosan együttműködő Országos Széchényi Könyvtár és a Hadtörténeti Múzeum munkatársai anyagot válogattak, derült fény arra, milyen kimeríthetetlenül gazdag és a nagyközönség előtt ismeretlen a Magyarország török uralom alóli felszabadítását dokumentáló metszet- és térképanyag. A Buda Eliberata 1686, a török alól megszabadított Buda után egy évvel a közös ötletből megszületett a Hungaria Eliberata 1683–1718, a felszabadított Magyarországot élénk táró kiállítás, hogy azután záróakkordként, egy teljes évszázadot felölelve, létrejöjjön a most megnyíló tárlat: a Theatrum Europaeum 1648–1848 – A vesztfáliai béke Európája; melynek történelmi keretét a vesztfáliai béke, illetve az aacheni békekötés adja.

A vesztfáliai békerendszer 350. évfordulóját (1648. október 24.) a múlt év kezdetétől Európa-szerte megemlékezések kísérik. A münsteri Westfälisches Landesmuseum für Kunst und Kulturgeschichte nagyszabású nemzetközi kiállítással készült az évforduló megünneplésére, amelynek védnökségét az Európa Tanács vállalta magára – anyagi és technikai lehetőségeik szinte korlátlanok voltak. E kiállítással vetekedni természetesen nem állt sem szándékunkban, sem módunkban; ugyanakkor – a tavalyi *Hungaria Eliberata* kedvező hazai és nemzetközi fogadtatásához hasonlóan – bízunk abban, hogy kissé talán ráirányíthatjuk a szakma és a nagyközönség figyelmét történelmünk ezen, eddig mellőzött mozzanatára.

Sikerült. A kiállítás eredetileg december végéig állt volna a látogatók rendelkezésére, azonban a rendező felek a nyitva tartás

meghosszabbítása mellett döntöttek; ugyanis a tárlat váratlanul nagy népszerűsége telt szert a hozzánk látogató iskolák körében. Vajon mi lehet ennek a kiváltója?

Közhelynek számít, hogy történelmünk szinte szakadatlan háborúzással telt. Ma, a 20. század tömegpusztító háborúinak mértékével mérve távolinak és elenyészőnek tűnnek a harmincéves háború veszteségei, különösen, ha ez a tény a tankönyvek lapjain sem kap túl nagy hangsúlyt. A háborúk abban az időben is sújtották a polgári lakosságot, amelyet azonban nem védett semmifajta egyezmény; városok égtek porig, vidékek váltak lakatlanná, járványok tizedelték a megmaradottakat, a sebesültek igen csúf és nehéz halált haltak. A kor embere a pusztuláshoz bibliai párhuzamokat keresett és talált – úgy érezvén, hogy eljött az apokalipszis ideje. A béke iránti vágy százféle módon fogalmazódott